

Prikaz vokalne glazbe Latinske Amerike

Glasnović, Barbara

Master's thesis / Diplomski rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, The Academy of Arts Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Umjetnička akademija u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:134:278949>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-30**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Arts in Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
UMJETNIČKA AKADEMIJA U OSIJEKU
ODSJEK ZA GLAZBENU UMJETNOST
STUDIJ GLAZBENE PEDAGOGIJE

BARBARA GLASNOVIĆ

PRIKAZ VOKALNE GLAZBE LATINSKE AMERIKE

Mentor:

izv. prof. mr. art. Berislav Jerković

Osijek, 2015.

Sadržaj rada

1. Uvod	str. 3
2. O glazbi Latinske Amerike	str. 5
3. Stilovi	str. 8
3. 1. Razdoblje prije Kolumba	str. 8
3. 2. Vrijeme kolonizacije i razdoblje baroka	str. 8
3. 3. Klasicizam i romantizam	str. 9
3. 4. Dvadeseto stoljeće	str. 9
4. Prikaz relevantnih područja	str.10
4. 1. Argentina	str.10
4.2. Brazil	str.11
4. 3. Čile	str.13
4. 4. Kuba	str.14
4. 5. Meksiko	str.15
4. 6. Peru	str.17
4. 7. Venezuela	str.18
5. Skladatelji	str.22
5. 1. Ariel Ramirez	str.22
5. 2. Alberto Grau	str.23
5. 3. Heitor Villa - Lobos	str.24
5. 4. Carlos Chavez	str.25
5. 5. Astor Piazzolla	str.25
5. 6. Cnobio Panigua y Vazquez	str.26
5. 7. Pedro Humberto Allend	str.27
5. 8. Melesio Morales	str.28
5. 9. Juan de Arujo	str.28
6. Vokalna djela skladatelja Latinske Amerike	str.30
7. Poznati solo-pjevači	str.38
7. 1. Bidu Sayao	str.38
7. 2. Renato Znelli	str.38
7. 3. Chalia Herrera	str.39
7. 4. Jose Mojica	str.39
7. 5. Regina Pacini	str.39
8. Zaključak	str.41
9. Popis literature	str.43

1. UVOD

Glazba Latinske Amerike izuzetno je popularna i zanimljiva svakome tko ju poslušao, kao što je i sam geografski prostor vrlo egzotičan i neobičan. Latinska Amerika ima zaista jedinstvenu kulturu, koju bi svatko trebao upoznati.

U poglavlju glazbe Latinske Amerike navedene su države i područja koja se nalaze na tom teritoriju, specifičnosti i različitosti od europske glazbe i ritma, kao i razni neobični instrumenti. Prije kolonizacije, glazba je bila jednostavna i vezana uz razne obrede te ne postoji mnogo sačuvane dokumentacije koja bi nam pojasnila tadašnje glazbene prilike, osim onih u putopisima i dokumentima, koje su bilježili misionari pri prvim susretima s domicilnim stanovništvom. Specifičnost latinoameričke glazbe je raznolikost zbog brojnih utjecaja, npr.: europske glazbe, doseljeničke glazbe i njihove kulture. Vrijeme modernizacije donijelo je sa sobom i otvaranje brojnih opernih kuća, od kojih su danas neke svjetski poznate i vrlo cijenjene. Ondje se javlja i jedan poseban sustav glazbenog obrazovanja koji se zove El sistema, a specifičan je po tome što doista svakom djetetu pruža mogućnost glazbenog obrazovanja.

Nadalje, kratko je iznijet pregled razvoja glazbe kroz stilska razdoblja. Prikazano je kako se glazba razvijala od početaka, kakve su bile prilike prije Kolumbova dolaska, kakve su prilike bile za vrijeme kolonizacije i kroz vrijeme baroka, što su to donijeli klasicizam i romantizam, a što 20. stoljeće.

Prikazan je i razvoj glazbe kroz neka glavna područja, a danas suverene države kao što su Argentina, Venezuela, Meksiko i Peru, odakle su uglavnom i potekli poznati skladatelji. Prikazano je kako se glazba razvijala u kojoj državi, koje su njene specifičnosti te kako je kolonizacija utjecala na kulturu pojedine zemlje. Kakvi su bili instrumenti na početku i kako su se razvili, koji su to glazbenici koji su odandje potekli i u kojoj je državi nastala prva opera bit će objašnjeno upravo u tom poglavlju.

Navedeni su i najvažniji skladatelji. Važno ih je spomenuti zbog njihova doprinosa svjetskoj glazbenoj umjetnosti i literaturi te zbog specifičnosti njihova skladanja. Oni su se istakli skladanjem vokalne glazbe te će biti opisane njihove biografije, vokalno-glazbene odlike te posebnosti u stilovima skladanja.

U predposljednjem poglavlju bit će prikazan popis vokalnih skladbi Latinske Amerike. Bit će navedeni stilovi, forme te relevantni povijesni podatci te će na kraju biti spomenuti veliki pjevači s tog područja koji su svoje školovanje stekli u Latinskoj Americi te su pjevali, ne smo ondje, nego i diljem svijeta.

2. O GLAZBI LATINSKE AMERIKE

Slika 1. Južna Amerika

Latinska Amerika skupni je naziv za područja u Americi koja su kolonizirali Portugalci i Španjolci, što uključuje Južnu i Srednju Ameriku te čitavi Meksiko. Tim područjem prevladava španjolski jezik, izuzev područja Brazila, gdje se govori portugalski. U Latinskoj Americi najzastupljeniji su romanski jezici proizašli iz latinskog jezika, no u Angloamerici dominira engleski jezik. Stanovništvo je pretežno katoličke vjere, a razlog tome je pokrštavanje, koje se događalo u 16. stoljeću od strane misionara. Želja je bila civilizirati tamošnje stanovništvo, a jedan od jednostavnijih načina bio je putem glazbe. Glazba je, prije dolaska misionara, bila jednostavna. Uglavnom su to bile inačice pentatonskih ljestvica,¹ koje su se svirale na raznim primitivnim puhačkim instrumentima, a oni su pak bili izrađivani od kostiju, drveta i raznih drugih materijala. Isto tako, brojne su bile i udaraljke. Glazba je bila u glavnom vezana uz magiju i razne rituale, no postojala je i svjetovna glazba. Sviralo se na udaraljka i sviralama, a ritam se često davao i pljeskanjem te lupanjem nogama.

Specifičnost latinoameričke glazbe jest raznolikost. Stilovi koji su pod snažnim utjecajem afričkih ritmova ili hispano-karipska glazba su salsa, merengue, bachata itd. Ali i ostali različiti glazbeni žanrovi, kao što je argentinski tango, cumbija, vallenata i ranchera. Za

¹ Pentatonska ljestvica (penta- + grč. *πενταχόος*: tonski): tonski sustav utemeljen na ljestvičnom nizu unutar jedne oktave od pet tonova različita intervalskoga rasporeda.

brazilsko područje specifična je samba i bossanova. Sve te stilove možemo naći uklopljene u djelima skladatelja ozbiljne glazbe.

Latinoamerička glazba je vokalna, instrumentalna i vokalno-instrumentalna, što podrazumijeva velik broj autentičnih instrumenata i specifičnost glazbe, koja se odmah da prepoznati. Zanimljiv sinkopirani ritam² daje posebnost ovom tipu glazbe. Bitno je reći da naglašene dobe nisu uvijek pravilno postavljene u mjeri kako to biva u europskoj klasičnoj glazbi, već pomicanjem naglasaka na nenaglašene dobe dolazi do zanimljivog efekta, koji naglašava stilsku prepoznatljivost. Odnos pitanje – odgovor (i u melodiji i u ritmu) vrlo je prisutan i često puta strukturira oblik.

Instrumenti su u povijesti bili u glavnom udaraljke (bubnjevi, koji su bili bogato izrezbareni) i puhačka glazbala, poput trube ili flaute, kao i razne frule od prirodnih materijala koje su mogle izvesti samo pokoji ton. Utjecajem europske kulture na ta područja došli su i novi instrumenti (primjerice gudački) te su se autohtoni instrumenti vremenom mijenjali, prilagođavajući se. Dolaskom afričkog roblja udaraljke su se dodatno raširile.

Mnogi skladatelji nisu poznati kao oni iz Sjeverne Amerike ili Europe, ali neki su ipak prešli granice svojih država i kontinenta te postali vrlo popularni. Glavni razlog zbog kojega su postali popularni jest element folklor, koji se pojavljuje u većini djela skladatelja Latinske Amerike. Europski su utjecaji veliki zbog glazbenih škola koje su bile po uzoru na Europu, no Heitor Villa – Lobos, Ariel Ramirez, Alberto Grau i mnogi drugi odlučili su u svoju glazbu unijeti nacionalne elemente. Većina njih glazbeno su se usavršavali i učili u Europi te su svoja znanja naučena ondje kombinirali sa znanjima iz vlastitog folklor. To se može primjetiti u skladbama koje su pisane u neoklasicističkim, neobaroknim i neoromantičnim formama.³

Zbog velikoga pokrštavanja na početku brojne su skladbe zapravo sakralnog sadržaja te se također rado izvode na raznim događanjima, a popularizira ih nacionalni stil i obilježja.

Vrijeme modernizacije donosi i osnivanje brojnih, danas poznatih opernih kuća koje su nastale u želji promicanja kulture, zajedno s osnivanjem simfonijskih orkestara, zborova, baletnih skupina i drugih ansambala. Neke od poznatih opernih kuća su Teatro Colon u Buenos Airesu i Teatro Argentino, Municipal Theatre of São Paulo, Teatro Municipal u Čileu i Complejo Cultural Teresa Carreño u Venezueli.

² Sinkopirani ritam (grč. *συνκοπή*: skraćivanje): ritamska figura koja nastaje povezivanjem nenaglašene metričke jedinice (dobe, dijela dobe ili čak metričke skupine) s naglašenom. Takvo naglašavanje onoga što inače nije naglašeno rezultira neočekivanošću i psihološkim iznenađenjem u odnosu na logiku danoga metra. Manje-više redovita pojava u klasičnoj glazbi od XIV. st., sinkopa do punog izražaja dolazi u mnogim tradicijskim glazbama i jazzu.

³ iz www.enciklopedija.hr 24.4.2015.

Jedna od posebnosti je *El sistema*, glazbeno - obrazovni sustav koji se pojavio u Venezueli te se sve više širi izvan granica Latinske Amerike. Radi se o glazbenom pokretu u kojemu svako dijete može svirati i pjevati. Na taj način djeca nisu na ulicama, a primaju redovno besplatno glazbeno obrazovanje.

Nezavisne latinoameričke države su Argentina, Gvatemala, Nikaragva, Salvador, Meksiko, Venezuela, Urugvaj, Kuba, Kostarika, Ekvador, Dominikanska Republika, Čile, Brazil, Bolivija, Haiti, Panama, Paragvaj, Honduras, Kolumbija i Peru, dok su zavisne Francuska Gvajana, Portoriko, Martinik i Gvadalupa.⁴

Nije jednostavno odrediti mjesto odakle dolazi neka glazba, ako se mora birati između dvadeset zemalja. Čak i sami Latinoamerikanci imaju poteškoća, osim ako ne moraju utvrditi vrstu glazbe koja je jedinstvena za njihovu domovinu.⁵

Slika 2. Latinska Amerika

⁴ Prema: www.scribd.com – Encyclopedia of Latin America 24.4.2015.
www.enciklopedija.hr 24.4.2015.

⁵ Prema: www.Thomasn.sverige.net 27.4.2015.

3. STILOVI

U ovom poglavlju prikazan je kratak pregled stilskih razdoblja u Latinskoj Americi.

3.1. RAZDOBLJE PRIJE KOLUMBA

O glazbi prije kolonizacije može se naći vrlo malo pisanih dokumenata. Ono malo što se može naći u dokumentima, govori o tome da je glazba uglavnom bila važna sastavnica raznih ceremonija; vjerskih, društvenih, pripreme za rat i slično. Isto tako, malo se zna o instrumentima. Poznato je da su koristili brojne udaraljke i razne vrste puhačkih instrumenata te da žičanih instrumenata u pravilu nije niti bilo, a ako ih je bilo, onda su to bili instrumenti s jednom žicom. Glavna sastavnica zapravo je bilo pjevanje i pljeskanje.

3.2. VRIJEME KOLONIZACIJE I RAZDOBLJE BAROKA

Zbog ideje da će im nova zemlja donijeti bolji život mnogi su ljudi na brodovima krenuli na put prema Južnoj Americi, a ondje su našli starosjedioce, „divljake“, koje je trebalo ukrotiti. Zbog toga su brojni misionari imali pune ruke posla. Shvativši da je najlakši put dopiranja glazba, počeli su domicilno stanovništvo glazbeno podučavati. Osnivale su se crkve, koje su potom osnivale svoje zborove i svoje ansamble, a glazba se počela i zapisivati. Jedan od misionara pisao je svome nadređenome u Europu te mu rekao da uz samo jedan zbor ili samo jedan orkestar može pokrstiti cijeli kontinent. Pomalo su i europski instrumenti našli svoj put te su preuzeli mjesto primitivnim udaraljka i sviralama. Počele su se pisati prve mise, prvi moteti⁶, prve polifone skladbe, koje bi se i izvodile. Većina autora tih skladbi je ostalo anonimno, ali skladbe i dalje postoje. Neki od njih su ipak ostali negdje evidentirani pa tako možemo naći skladbe skladatelja Francisca Lopeza Capillasa (oko 1615. – oko 1673.) koji je bio kapelnik u katedrali u Meksiku i Josea de Oreona y Aparicia (1706. – 1765.), koji je bio kapelnik u katedrali u Limi.

Skladba Hanacpachap Cussicuinin smatra se najstarijom pisanom skladbom koja je izdana u Limi 1631. godine. To je četveroglasna, polifona skladba koja se pjevala na

⁶ Motet (franc. *motet*, od *mot*: riječ): u glazbi, važan oblik svjetovne ili crkvene višeglasne glazbe. U najranijoj fazi je samostalna troglasna, pretežno svjetovna forma s različitim tekstovima (na latinskom, francuskom ili paralelno na oba jezika).

procesijama i misama, a zanimljivost je ta da je cijela napisana na jeziku Inka (kečua) te kombinira katoličke tekstove s idejama Inka, govoreći o raju i paklu.

Početakom 18. stoljeća počela su se graditi prva kazališta i prve operne kuće u većim gradovima. Prva opera koja je izvedena u jednoj od opernih kuća je *La púrpura de la rosa* (crvenilo ruže) iz 1701. godine, skladatelja, Tomása Torrejóna y Velasca.⁷

3.3. KLASICIZAM I ROMANTIZAM

Gradnjom prvih opernih kuća opera je zaživjela u svom punom jeku. U početku su se izvodile opere europskih majstora, a potom sve više i one domaćih skladatelja. Većina njih školovala se u Europi te je tako talijanski utjecaj bio iznimno velik. Melesio Morales bio je jedan od tih skladatelja te je doživio veliki uspjeh ne samo u Meksiku, nego u Italiji, gdje su se njegove opere prouzvodile i kasnije izvodile po nekoliko puta. Pišući opere, skladatelji Latinske Amerike umetali su elemente svog folklora (pa čak su i čitave radnje znale biti bazirane na povijesti određene kulture) u glazbu te je tako popularnost opera bivala sve većom.

Osim opera, pisale su se i razne minijature, polke, valceri, mazurke, a osim njih zaživjele su i solo pjesme. Počeli su se osnivati veliki simfonijski orkestri i veliki zborovi, a od posebnog značaja je gradnja (danas) najstarije operne kuće na tom području; Teatro solis (1856.) u Montevideu.⁸

3.4. DVADESETO STOLJEĆE

U dvadesetom stoljeću počinje se javljati sve veći broj skladatelja koji skladaju nacionalnim stilom. Nacionalni idiom sve je prisutniji i u gotovo svim skladbama, a počinju se koristiti i nacionalni instrumenti, koji su do tada bili gotovo zaboravljeni. U drugoj polovici 20. stoljeća počinje se pisati i atonalno.⁹

⁷ Prema: www.britannica.com – Latin American Music 1.7.2015.

Prema: www.scribd.com – Encyclopedia of Latin America 1.7.2015.

⁸ Prema: www.britannica.com – Latin American Music 1.7.2015.

Prema: www.scribd.com – Encyclopedia of Latin America 1.7.2015

⁹ Prema www.britannica.com – Latin American Music 1.7.2015.

prema www.scribd.com – Encyclopedia of Latin America 1.7.2015

4. PRIKAZ RELEVANTNIH PODRUČJA

S obzirom na to da je Latinska Amerika veliko područje s intrigantnom poviješću, teško je reći koja je država relevantnija od koje. Nema jedinstvenog teritorija. Zbog malog broja dokumentacije o nastanku glazbe u pojedinoj državi izdvojene su samo neke: Argentina, Brazil, Čile, Kuba, Meksiko, Peru i Venezuela.

4.1. ARGENTINA

Argentina (República Argentina) druga je po redu država po broju stanovnika i prema površini. Okružena je Atlantskim oceanom, Andama i Čileom. Stanovništvo je pretežno europskog podrijetla, a postotak autohtonoga stanovništva polako se smanjuje. Prema vjerskom određenju uglavnom su katolici, a manjim dijelom protestanti, muslimani i židovi. Katolicizam je uvelike utjecao na razvoj glazbe.

U početku je glazba bila usko vezana uz magiju, tako da su i napjevi bili sastavljeni od kratkih fraza i motiva koji su bili vrlo malenoga opsega te koji su se ritmično ponavljali. Radilo se o raznim ceremonijama i drugim religioznim ritualima. Glazbala su bila primitivna, primjerice glazbeni lukovi, trublje (*coligüe*), zviždaljke (*pifülka*) i mali bubanj (*kultrun*), ali s obzirom na to da je postojalo mnogo etničkih podskupina, koristili su se i razni drugi instrumenti, kao što su zvečke, razne šuškalice i svirale, flaute (panova frula), gudaća glazbala s jednom žicom i drombulje. Glazba je u glavnom bila pentatonska te su i fraze bile dulje. Kreolska glazba ima europsko podrijetlo te je najviše vezana za vjerske svečanosti koja se najviše odlikuje responsorijalnim odnosima¹⁰, ali i pjesme za zabavu te karnevalske pjesme.

Kroz povijest se glazba mijenjala, ovisno o prilikama pa tako njen razvoj možemo svrstati u tri razdoblja; kolonijalno razdoblje, razdoblje od početka 19. stoljeća do odprilike

¹⁰ Responsorijalno pjevanje (srednjovj. lat. *responsorium*, prema lat. *respondere*: odgovarati): način zborskog pjevanja gdje solist pjeva prvi („postavlja pitanje“), a za njim pjeva zbor („daje odgovor“)

1930.-ih te razdoblje nakon 1930.-ih godina. Za vrijeme kolonijalnog razdoblja veliku ulogu odigrali su misionari kojima je glazba uglavnom bila sredstvo pokrštavanja domicilnog stanovništva, a njihov uspjeh vidi se u postojanju crkvenih orgulja, koje datiraju još iz 16. stoljeća, ali i ostalih europskih instrumenata koje su pokrštavani izrađivali te na njima svirali. U 17. stoljeću duhovna i svjetovna glazba podučavala se u glazbenoj školi, a u 18. stoljeću uz glazbu se razvijala i kazališna umjetnost. Opera postiže popularnost u 19. stoljeću, kao i ostale glazbeno – scenske vrste te simfonijska glazba.

Poznati skladatelji s područja Argentine su Juan Pedro Esnaola, Alberto Williams (koji je ujedno i utemeljitelj konzervatorija u Buenos Airesu i jedan od glavnih predstavnika nacionalnog smijera), Juan Carlos Paz (dodekafonski i serijalni skladatelj), Alberto Ginastera (najproslavljeniji je skladatelj neoklasicističke glazbe, atonalne i serijalne glazbe) te Astor Piazzolla (skladatelj plesnih oblika, naročito tanga).

U Argentini postoje dvije značajne operne kuće, Teatro Colon u Buenos Airesu i Teatro Argentino. Teatro Colon jedna je od pet najznačajnijih opernih kuća na svijetu (treća od pet), a razlog tomu je izuzetno dobra akustika. Prvi Teatro Colon koji je bio otvoren od 1857. godine, pokazao se kao nedovoljno dobar te je na njegovo mjesto došao bolji i kvalitetniji Teatro Colon, koji se gradio čak dvadeset godina. Otvoren je 25. svibnja 1908. i to s Verdiovom Aidom. Pozornica je u obliku potkove, a gledalište zauzima gotovo 2500 sjedala.

Teatro argentino je klasična talijanska operna kuća koja se sagrađena u renesansnom stilu. Otvorena je nakon pet godina gradnje, 19. studenog 1890. Verdijevim Otellom.¹¹

4.2. BRAZIL

¹¹ Muzička enciklopedija 1, A – Goz, Zagreb, 1971, Jugoslavenski leksikografski zavod; Argentina; iz www.enciklopedija.hr 20.3.2015
prema: www.scribd.com – Encyclopedia of Latin America 24.4.2015.

Brazil (República Federativa do Brasil) je najveća savezna država u Južnoj Americi, a po veličini teritorija peta je u svijetu. Graniči sa svim južnoameričkim državama, osim s Ekvadorom i Čileom. Najveći postotak stanovništva ondje je rimokatoličke vjere, nešto manje je protestanata te najmanje ateista. Službeni jezik je portugalski.

Europljani su Brazil otkrili 1500.-e godine, a otkrio ga je V. Pinzón, koji je podrijetlom bio Španjolac. Domicilno stanovništvo činili su Indijanci Tupi – Guarani. Prvotno je Brazil bio nazvan Ilha da Vera Cruz, što u prijevodu znači Otok pravog Križa, a tek kasnije je nazvan Brazil po drvetu Brazil.

Prvi pismeni (notni) primjeri su tek iz prijelaza s 19. stoljeća na 20. Vrlo je malo podataka o tome kako se glazba ondje razvijala, no sigurno je da je razvoj glazbe počeo, kao i u ostalim zemljama, dolaskom misionara. Glazba je ondje bila splet raznih indijanskih zajednica. Odlikuje ju solističko i skupno pjevanje i korištenje raznih udaraljki i svirala te je glazba bila povezana s magijskim ritualima i plesom. Smatra se da prvotno stanovništvo nije poznavalo žičana glazbala, ali dolaskom kolonizatora glazba postaje višeglasna s raznovrsnom harmonijom te dolaskom crnačkog roblja dolazi i afrički utjecaj.

Kao i u ostalim državama Latinske Amerike, franjevci i isusovci pokrštavali su stanovništvo koristeći glazbu kao najefikasnije sredstvo. Glazba je bila sakralna i dokazi o tome su iz druge polovine 18. stoljeća. U isto vrijeme nastaju i glazbeni cehovi, koji su se zvali irmandades. José Mauricio Nunes García prvi je veliki skladatelj koji sklada na početku 19. stoljeća. Sredinom istog stoljeća utemeljuju se prva glazbena akademija i prva nacionalna operna kuća te glazba koja dominira jest opera i salonska glazba. Organiziraju se razna gostovanja najboljih europskih glazbenika diljem zemlje. Jedan od tadašnjih skladatelja jest i Carlos Gomes operom. Nacionalni stil dominira 20. stoljećem, a glavni predstavnici su Alberto Nepomuceno i Heitor Villa – Lobos (opus od oko 1000 djela). Dodekafonija i avangarda vladaju 1960.-im godinama.

U Brazilu se mogu posjetiti dvije poznate velike operne kuće, a to su Municipal Theatre of São Paulo i Teatro Municipal.

Municipal Theatre of São Paulo nalazi se u São Paulo – u i smatra se jednim od gradskih znamenitosti. Ova operna kuća važna je zbog svoje arhitekturne veličine, a isto tako i povijesne, jer je 1922. godine u jednom časopisu izašla kao revolucionarna brazilska umjetnost. Glavna sastavnica su São Paulo simfonijski orkestar i Coral Lirico (lirski zbor) te gradski balet. Municipal Theatre of São Paulo izgrađena je zbog sve većeg širenja operne i baletne umjetnosti oko 1912. godine, a od tada je izveden preko 80 opera različitih skladatelja

(preko 40). Zanimljivost je ta da najveći događaj u ovoj opernoj kući nije bila niti opera niti balet nego tjedan moderne umjetnosti 1922. godine (zbog čega je i izašla u časopisu) što je razljutilo brojne ljubitelje opere.

Druga operna kuća je Theatro Municipal koja se nalazi u centru Rio de Janeira u Brazilu. Gradnja je počela početkom dvadesetoga stoljeća i smatra se jednom od najljepših i najvažnijih opernih kuća u zemlji. Godine 1909. Nilo Peçanha ondje je inauguriran za predsjednika, a sama operna kuća tada je imala preko 1700 mjesta u gledalištu. Ubrzo se pokazalo da je taj broj sjedala premalen te se renovacijom (koja je tralaja samo tri mjeseca) došlo do broja od preko 2200 sjedala, a kasnije i preko 2350 i taj broj i danas stoji.¹²

4.3. ČILE

Čile (República de Chile) nalazi se u Južnoj Americi, između Perua, Bolivije i Argentine te je na obali Tihog oceana. Domicilno stanovništvo (prije dolaska kolonijalista) uglavnom je bilo nomadsko. Sadašnji stanovnici su u glavnom mestici, bijelci i Indijanci, a vjerom su u glavnom katolici, protestanti i drugi. Europljani su u Čile prvi puta došli oko 1535. godine.

Glazba se dijeli u dva pravca, glazba starosjedilaca i glazba španjolskih doseljenika. Glazba starosjedilaca jest ona s područja Anda, gdje prevladava pentatonika i razne panove frule, male gitare te bubnjevi. Također je bila vezana uz magijske obrede, plesove, ali bila je i svjetovna. Karakteristične su i solističke pjesme bez instrumentalne pratnje. Od 16. do 18. stoljeća, glazba španjolskih doseljenika bila je u glavnom romanca, ceremonijalni plesovi i pjesme. Prvi skladatelj je Manuel Robles. U 19. i 20. stoljeću glazba ima utjecaj europske

¹² Muzička enciklopedija 1, A – Goz, Zagreb, 1971, Jugoslavenski leksikografski zavod; Brazil; www.enciklopedija.hr; 24.4.2015. prema: www.scribd.com – Encyclopedia of Latin America 24.4.2015.

moderne te cvjeta nacionalni stil, a njegov predstavnik je P. H. Allende - Sarón. Tada se otvara i konzervatorij u Santiagu (1849.). Najpoznatiji pijanist je C. Arrau.

Najvažnija operna kuća u Čileu je Teatro Municipal, a nalazi se u Santiagu. Teatro Municipal otvoren je s operom Ernani, Giuseppe Verdia, 17. rujna, 1857. godine koju je izvela talijanska opera, pozvana posebno za tu priliku. Kada je otvorena ova operna kuća imala je oko 1800 sjedala s prekrasnim uređenjem interijera i posebnim detaljima (luster s kristalnim suzama). Negdje 1870. godine nastupila je u Teatro Municipal velika francuska operna diva Carlotta Patti čiji je nastup nažalost popratio veliki požar koji je gotovo uništio cijelu opernu kuću. Šokirana i ljutita gradska uprava i visoko društvo (koje je tada imalo ulogu gradskoga vijeća) brzo su reagirali te tražili rekonstrukciju. Operna kuća ponovno je otvorena Verdijevom operom La forza del destino oko 1873. godine. Katastrofa se ponovila 1906. godine, kada je Čile pogodio strašan potres. Teatro Municipal ponovno je rekonstruiran, ali i značajno smanjen.¹³

4.4. KUBA

Kuba (República de Cuba) je najveći otok u Srednjoj Americi i spada u skupinu Velikih Antila. Stanovništvo je u glavnom rimokatoličke vjere, a za tim slijede protestanti te ateisti i ostali. Godine 1511. Španjolci su započeli osvajanje zemlje te su gotovo istrijebili domicilno stanovništvo, a samo 12 godina kasnije počeli su uvoziti i crne robove čiji potomci danas čine velik dio stanovništva. Službeno je Kubu otkrio K. Kolumbo 1492. godine.

O glazbi starosjedilaca gotovo da nema dokumenata (jedini dokumenti su iz putopisa) no sigurno je da su Španjolci i crno roblje izvršili velik utjecaj te je mješavina tih glazbi stvorila „afrokubansku“ glazbu. Prvi podatci o glazbi na Kubi potječu tek iz 16. stoljeća, a odnose se na crkvenu glazbu. Specifična je romanca, balada, razne instrumentalne pratnje

¹³ Muzička enciklopedija 1, A – Goz, Zagreb, 1971, Jugoslavenski leksikografski zavod; Čile www.enciklopedija.hr; 23. 4. 2015. www.scribd.com – Encyclopedia of Latin America 23. 4. 2015.

pjesama, uglazbljena, improvizirana poezija koja je došla od Španjolaca, a ples uz glazbu i komplicirani ritmovi došli su od crnačkog roblja.

Prvi značajan Kubanski skladatelj je Esteban Salas y Castro (1725. – 1803.), a svojim skladanjem javlja se u drugoj polovici 18. stoljeća. U 19. stoljeću otvara se glazbena akademija te se javlja nacionalni smijer. U to vrijeme počinju se i tiskati prve skladbe. Osim Estebana Salasa y Castra, važno je spomenuti i Ignacia Cervantesa, Amadea Roldana i Alejandra Garcíu Caturla, koji su u svojim skladbama bogato koristili nacionalnim elementima.¹⁴

4.5. MEKSIKO

Meksiko (Estados Unidos Mexicanos) je država koja se nalazi na južnom dijelu Sjeverne Amerike, a graniči s SAD-om. Kolonizacijom je postala najveća država španjolskog govornog područja, a po broju stanovnika je treća. Vjerom su uglavnom kršćani (protestanti, katolici i evangelici), što je pridonjelo brojnoj sakralnoj glazbi.

Prije no što su došli Španjolci na područje Meksika nije postojalo niti malo podataka o glazbi, ali analizom i proučavanjem španjolskih zapisa s prvih susreta, arheoloških nalaza te proučavanjem indijanskih jezika, skupili su se neki osnovni podatci. Nalazi su pokazali da su prije dolaska španjolaca glavni instrumenti bili bubnjevi, naročito *huéhuetl* i *teponaztl*.

¹⁴ Muzička enciklopedija 2, *Gr – Op*, Zagreb, 1974, Jugoslavenski leksikografski zavod; Kuba; www.enciklopedija.hr; te iz www.scribd.com – Encyclopedia of Latin America 31.3.2015.

Slika 4: huéhuetl

<http://www.taringa.net/posts/info/12614463/La-musica-mexica-el-teponaztli-y-el-huehuetl.html>

Slika 5: teponaztli

<http://www.mexicolore.co.uk/aztecs/ask-experts/did-the-aztecs-carve-eagles-and-jaguars-on-their-drums-as-messengers>

Smatra se da su ti instrumenti korišteni kada bi se ljudi skupili u krugove i plesali. Ostala glazbala koja su pronađena u arheološkim iskapanjima su u glavnom razni tipovi frula i flauta, izrađene od raznih materijala, razne školjke i zviždaljke koje su mogle proizvesti vrlo malo tonova te razne šuškalice. Svi ti instrumenti bili su vrlo cijenjeni, kao i njihovi svirači.

Kao i u svim ranim civilizacijama, glazba je bila usko vezana uz razne rituale, pjesništvo i dramu, no ovdje su glazbenici pripadali visokom sloju društva. Čak su postojale „škole plesa“ (Cuicacalli), gdje su se učili razne pjesme i plesovi.

Prva tri franjevačka misionara dolaze u Meksiko 1523. godine, a jedan od njih je Pedro de Gante (1480. – 1572.) te je s njima razvoj glazbe krenuo europskim stopama. Ugled glazbenika uvelike je utjecao na razvoj te je došlo i do otvaranja prve škole (misionar Pedro de Gante) u kojoj su indijanci učili pjevati korale i izrađivati europska glazbala. S tim je krenulo i preobraćenje indijanskog stanovništva na kršćanstvo. Ubrzo su tamošnji glazbenici počeli skladati po uzoru na tadašnje europske glazbenike. Indijanski pjevač skladao je prvo poznato djelo indijanskih autora, a to djelo je misa iz oko 1540. godine, a već 1556. godine tiskan je prvi glazbeni ordinarij.

U početku, višeglasna glazba bila je u obliku moteta i psalama, a kasnije su se počeli razvijati i veći oblici. Centar svega bile su katedrale u Meksiku i Pueblu za vrijeme kolonizacije te je tako ondje pronađeno i najviše tadašnje meksičke glazbene literature od 16.

pa sve do 19. stoljeća. Skladatelji su ujedno bili i zborovođe (*maestro di capilla*) i uvelike su utjecali na glazbeni život u gradovima u kojima su djelovali. Neki od njih su Hernando Franco, Antonio de Salazar i Manuel Arenzana.

U 19. stoljeću zaživjela je talijanska opera. Tadašnji operni skladatelji unosili su meksičke elemente u operu pa je tako Guatimotzin opera u kojoj prevladavaju meksički motivi. Skladatelj te opere je Aniceto Ortega de Villara (1823. – 1875.), a ostali poznati operni skladatelji toga razdoblja su Luis Baca, Cenobio Paniagua y Vasques te Melesio Morales.

Nacionalni stil dolazi s 1910. godinom i revolucijom te bazira na indijanskoj i meksičkoj kulturi.¹⁵

4.6. PERU

Peru (República del Perú) je država koja se nalazi u Južnoj Americi na obali Tihog oceana. Graniči s Ekvadorom, Kolumbijom, Brazilom, Bolivijom i Čileom. Većina stanovništva su rimokatolici, a zatim slijede protestanti te ostale vjere. Službeni jezik je španjolski, no na nekim područjima se govori i indijanskim jezicima a to su kečua i aimara.

O glazbi prije kolonizacije može se saznati u arheološkom izvorima, a i dijelom i iz crkvenih dokumenata. Prema tim izvorima vidi se da su starosjedilačke zajednice koristile razne vrste svirala, frula, flauta; puhačkih glazbala, koja su se radila od raznih materijala, a najviše ih je bilo napravljeno od keramike. Osim svirala, veliku ulogu su imali razni bubnjevi i razni tipovi čegrtaljki. Kasnije, za vrijeme kolonizacije, u Peru dolaze nove kulture te miješanjem dolazi do stvaranja novih tipova glazbe.

¹⁵ Muzička enciklopedija 2, *Gr – Op*, Zagreb, 1974, Jugoslavenski leksikografski zavod; Meksiko; www.enciklopedija.hr; 20.3.2015.
prema: www.scribd.com – Encyclopedia of Latin America; 20.3.2015.
prema: www.britannica.com – Latin American music 1.7.2015.

Za razliku od ostalih zemalja, Peru je poseban po tome što je tijekom kolonizacije imao vrlo šarolik glazbeni život. Dapače, glazbenici su u to vrijeme prilično dobro živjeli. Veliki tadašnji glazbenici uglavnom su radili kao pjevači, dirigenti (kapelnici) te svirači instrumenata. Glazba se jako njegovala u katedralama i crkvama, gdje se pisala glazba kasne renesanse (kao polifonija) te barokna glazba. Važno je naglasiti kako je prva opera Latinske Amerike nastala upravo u Peruu i to od skladatelja Tomása Torrejóna y Velasca; *La púrpura de la rosa* (Crvenilo ruže) iz 1701. godine. U 19. stoljeću Peru se osamostaljuje pa glazbenom scenom vladaju opere (Carlo Enrico Pasta s operom *Atahualpa*, 1875.) i salonska glazba. Tada se glazba počinje kretati i prema nacionalnom stilu. Skladatelji su počeli sve više istraživati tamošnju tradicijsku glazbu te počinju sa skladanjem djela u nacionalnom stilu.¹⁶

4.7. VENEZUELA

Venezuela (República Bolivariana de Venezuela) se nalazi između Brazila, Kolumbije, Gvajane i Karipskog mora. Ostatci domicilnog stanovništva, pripadnika indijanskih plemena, živi po prašumama i u glavnom izvan civilizacije. Većina stanovnika Venezuele su katolici, zatim protestanti, a najmanje je ostalih vjeroispovjesti. Službeni jezik je španjolski. Na svom trećem putovanju u novi svijet otkrio ju je Kolumbo 1498. godine.

Nakon II. svjetskog rata u Venezuelu su se počeli doseljavati Hrvati. U glavnom se radilo o političkim emigrantima, a danas imaju posebne udruge društveno kulturnih aktivnosti. Poznato je da održavaju narodnu baštinu poučavajući mladež folkloru, pjesmama i plesu.

Prije kolonijalizacije (prije 1770. godine) nije bilo glazbe koja se mogla pronaći kao glazba domicilnog naroda. Kada je kolonizacija krenula u punom jeku pojavio se Don Pedro

¹⁶ www.enciklopedija.hr 20.6.2015.

Prema: www.scribd.com – Encyclopedia of Latin America 20.6.2015.

Placios y Sojo, koji je bio pjesnik, ali koji je bio „osnivač“ glazbe zbog svojih pjesama i svog utjecaja, a razlog tog utjecaja bio je taj što je Sojo dolazio iz višeg sloja društva, a sam je učio glazbu. Puno je putovao u Rim i Madrid te je na taj način uspio postaviti temelje školi „Oratory of ST Philip Neri“ u Caracasu, koja je s vremenom postala jedna od najutjecajnijih škola kolonijalnog razdoblja. Vrativši se u Venezuelu, donio je sa sobom i mnogo europskih instrumenata i mnogo svezaka nota poznatih europskih skladatelja. U toj se školi sviralo na tim instrumentima i sviralo se iz nota poznatih skladatelja te se rad bazirao na interpretaciji.

Važno je također naglasiti novu vrstu škole koja se pojavila 1975. godine, a osnovao ju je venezuelanski pedagog José Antonio Abreu¹⁷ u želji da povuče djecu s ulice te da im se na taj način pomogne. *El sistema* (sustav) je besplatno glazbeno školovanje koje promovira mogućnost razvoja i školovanja siromašne djece. Kvalitetu ovoga sustava uvidjele su mnoge druge države te ih uvele kao jedan od svojih sustava edukacije, a među te države spadaju i Kanada, Ujedinjeno kraljevstvo, Brazil te Sjedinjene Američke Države.

El sistema je model koji pokazuje kako učenje glazbe, sviranje instrumenata te pjevanje može stvoriti izuzetne glazbenike te dramatično promijeniti živote tisućama siromašne i potrebite djece. U početku su to bile lokalne volonterske zajednice, koje su se zvale nukleusi (*nucleo*) te su tu kretala djeca 2 do 3 godine starosti i ostajala su ondje gotovo do kraja pubertetskog razdoblja. Škola je tako organizirana da djeca mogu ondje doći svaki dan poslije škole te ostajati ondje po nekoliko sati. Ondje sami izrađuju svoje instrumente i uče (u početku) kroz igru. Djeci je to toliko zanimljivo da su se sama počela javljati i dolaziti. Država sada ima oko 500,000 učenika i taj se broj stalno povećava. U *El sistema* naglasak je na intenzivnom sviranju, pjevanju i vježbanju, a potom, ulazak u ansamble. Efekti koje ona postiže u općem glazbenom obrazovanju su izuzetno veliki, toliko veliki da se brojni učenici, nakon završenog školovanja u *El sistema* upisuju na muzičke akademije. Oni koji se odluče za pjevanje, pjevaju od prvog dana te se radi na vokalnoj tehnici i pripremama za pjevanje u zboru, ali i za samostalno, solističko pjevanje. U ovom sustavu od velike je važnosti zborско pjevanje te folklorna glazba. Postoji i poseban program za djecu s poteškoćama u razvoju. Na samom početku školovanja djeca počinju učiti ritam i ekspresivnost te uče kako osvijestiti

¹⁷ José Antonio Abreu (7. svibnja 1939.); venezuelanski dirigent, pedagog, pijanist, ekonomist i političar. Otvorio je posebnu vrstu škole, *El sistema* koja je omogućila glazbeno školovanje svoj djeci i to besplatno. Godine 1967. primio je nagradu *Symphonic Music National Prize* za svoj rad. *El sistema* osnovao je 1975. godine. Godine 1979. primio je nagradu *National Music Prize* za svoj rad na *El sistema* programu i školi. Kasnije je proglašen ambasadorom dobre volje od strane UNESCO-a. (1998. g.)

konstantan puls koji je od iznimne važnosti za kasnije školovanje. Već s 5 godina djeca kreću na zbor kako bi se odmah počeli osjećati kao dio jedne velike zajednice te da bi osjetili kako je to biti važan dio zajednice. Učenje pjevanja kreće polako. Kada uče određeni ton ili notu, fokusiraju se na nju i pjevaju ju unutar neke pjesme u kojoj se ona često pojavljuje da bi se razvio osjećaj za kvalitetu tona, a to je posebno važno kod pjevanja. Često puta to učenje nota i standardiziranog sustava traje dugo, dok se ne pretvori u refleksno prepoznavanje.

Postoje tri načina rada koji se odvijaju svaki tjedan, vježbanje sa zborom, vježbanje po dionicama te individuano vježbanje pjevanja s učiteljem. Ovakav rad omogućuje učenicima da brzo uče i brzo napreduju, a loše se navike gube. Koliko god je to moguće, djeca imaju javne nastupe te program izvode pred publikom, što ujedno umanjuje strah od javnog nastupa i to na kraju postaje dio njihova svakodnevnog, normalnog života. Međusobno si posjećuju koncerte i odlaze jedni drugima na satove.

Većina učitelja nukleusa i El Sistema u cjelini, uglavnom su nekadašnji učenici. Oni su ti koji najbolje razumiju socijalni status djece i misiju programa. Oni pomažu i individualni, osobni i glazbeni razvoj svakog djeteta, posebno u isto vrijeme. S obzirom na njihov životni tijek, sami se brinu za svoje učenike. Ovaj program radi po nacionalnom kurikulumu, uključujući i način glazbenog podučavanja, no unatoč tome, voditelji mogu prilagoditi svoj program. Osim klasične glazbe, uči se i nacionalna glazba. El Sistema program mnogo vremena provodi radeći s roditeljima. S obzirom da se uglavnom radi o problematičnim obiteljima, kada se radi o djeci od 2 i 3 godine, učitelji dolaze kući da bi bili sigurni da roditelji razumiju što njihova djeca rade i koliko predanosti je zapravo potrebno. Ovaj program napreduje isključivo zbog djece koja sama po sebi vole glazbu, vole pjevati i vole svirati. Naglasak je na tome da se stvara zajednica u kojoj se učenici međusobno potiču. Uspjeh je zajednički, i učitelji i učenici jednako sudjeluju u ovom sistemu i djeca se mogu osjećati sigurno, potaknuto i kao dio zajednice. Godine 1993. El Sistema je nagrađena od UNESCO-a te je Abreu, dvije godine kasnije, proglašen posebnim ambasadorom za razvoj globalne mreže orkestara i zborova za djecu i mlade (Global Network of Youth and Children Orchestras and Choirs). Taj projekt je pokrenut kao interdisciplinarni projekt za „kulturu mira“.

Complejo Cultural Teresa Carreño ili Teresa Carreño Theater je najvažnija operna kuća koja se nalazi u Caracasu. To je druga po veličini operna kuća u Južnoj Americi nakon Teatro Colon, čija su glavna sastavnica simfonijski orkestar, zbor i balet. Gradnja je počela

iznošenjem plana zgrade 1970.-ih godina, a zamišljena je tako da služi brojnim korisnicima (gradsko vijeće, opera, balet, predstave, inauguracije, izložbe...)¹⁸

¹⁸ Muzička enciklopedija 2, *Or – Ž*, Zagreb, 1977, Jugoslavenski leksikografski zavod; Venezuela; www.enciklopedija.hr; 7.4.2015.
prema: www.scribd.com – Encyclopedia of Latin America 7.4.2015.
prema: <https://elsistemausa.org/el-sistema-in-venezuela.htm> 31.5.2015

5. SKLADATELJI:

Veliki broj skladatelja Latinske Amerike nije poznat široj svjetskoj glazbenoj javnosti. Mnogi skladatelji kolonijalnog razdoblja za sobom su ostavili samo pismeni notni trag bez imena. Kasnije, kako je važnost glazbenika bivala sve većom, oni su postali poznati i rado slušani. Postali su poznati zbog elemenata folklora koje unose u svoje skladbe i zbog njegovanja vlastite kulture i želje za izražavanjem iste.

Ovdje su navedeni neki skladatelji koji su svojim skladbama doprinjeli globalnom poznavanju latinoameričkog glazbenog idioma.

5.1. ARIEL RAMIREZ

Ariel Ramirez, argentinski je skladatelj i pijanist, rođen u Santa Fe, Litoral, u Argentini, 4. rujna 1921. godine. Proučavao je i istraživao folklor svoje zemlje te je korištenje folklora postala je njegova prepoznatljiva karakteristika u stvaranju glazbe. Bio je četvrti od šestoro braće, a otac mu je bio novinar, pisac i učitelj. Ramirez je studirao klavir u svom rodnom gradu, a nakon titule učitelja, započeo je upoznavati manifestacije njihovih folklornih pjevača i svirača.

Za njegov izbor folklorne glazbe bitna ličnost bio je glazbeni inspektor koji je posjetio školu u kojoj je radio, a on je bio neumorni predstavnik južnjačkog repertoara i elegantnog klavirističkog stila.

Negdje oko 1943. godine okvirno započinje njegova krijera kao izvođača raznog klavirskog repertoara, koji se temeljio na folkloru južne Amerike te se predstavljao kao solist na klavirskim koncertima i filmskim snimanjima u Buenos Airesu. Radio je cikluse radijskih emisija o nacionalnoj umjetnosti. Suradivao je također s brojnim diskografskim kućama te je jedna od njih (RCA Victor) izdala njegove prve ploče. To je, prema njegovim riječima, bilo i njegovo „najčišće“ stvaralaštvo. U istoj kući snimio je i dvostruki album.

Nakon izdavanja ploča krenuo je na putovanje u Europu. Tu je 4 godine proveo na području Italije (talijansko – argentinskome institutu za kulturu i umjetnost) i predstavljao se kao izvođač argentinske i južnoameričke glazbe u koncertnim dvoranama (izvodeći također i vlastite radove). Posjetio je brojna mjesta i brojne dvorane, nudio mnoge recitale te je također radio i u Vatikanu, gdje ga je nakon jednog njegovog koncerta primio Papa Pio XII.

Godine 1951. bio je u Madridu gdje ga je Institut hispanske kulture stipendirao za studij glazbe španjolske usmene tradicije. Nakon povratka natrag smjestio se u Limu (Peru) te

je učio ritmove i melodije lokalne folklorne glazbe, naravno nikada ne prekidajući svoje koncerte i prezentiranje do tada naučenoga. Nakon toga, 1955. godine, vraća se u Argentinu gdje preuzima zadaću organizacije folklornog društva Ariel Ramirez, s kojim je radio više od dva desetljeća. Tu je sazivao izvođače koji su predstavljali ono najčišće od narodnog glazbenog izričaja. Ariel Ramirez kreirao je za svoje folklorno društvo jedan program u kojemu se vještina plesača, kvaliteta glazbe te izvrsnost i izgled kostima sljubljuju zajedno s dobrim baratanjem svjetlima, kako bi gledateljima ponudili izrazitost pročišćene umjetnosti uz, naravno, umjetnost i dobar ukus. Na taj je način napravio jak utjecaj na poznavanje argentinske tradicije. Sa svojim društvom je putovao tijekom 5 mjeseci te posjetio glavne gradove tadašnjeg Sovjetskog Saveza, Poljske i Čehoslovačke.

Misa Criolla je njegovo najpoznatije djelo, koje je snimljeno 1964. godine, a premijerno je izvedeno u Europi tek tri godine kasnije, 12. ožujka 1967. godine u Rheinhalle u Dusseldorfu, Njemačka.

Neka od njegovih djela su (osim Mise Criolle) „Navidad Nuestra“ (Naš Božić), „los Caudillos“ (Vođe), „Mujeres Argentinas“ (Argentinke žene), „Cantata Sudamericana“ (Južnoamerička kantata), „Misa Luba“ i „Misa Flamenca“. To su neka od njegovih vokalno-instrumentalnih dijela. „La tristecita“ (Mulatkinja) „Purmamarca“ (Ples) i „Malambo“ neka su od njegovih klavirskih djela.¹⁹

5.2. ALBERTO GRAU

Alberto Grau (7. studeni 1937.), jedan je od najutjecajnijih skladatelja moderne venezuelanske zbarske glazbe te isto tako, jedan od najznačajnijih dirigenata dvadesetog i dvadeset prvog stoljeća. U njegovim skladbama mogu se naći karakteristični motivi venezuelanske folklorne glazbe.

Školovanje je započeo u José Ángel Lamas National Conservatory of Music (Španjolska) i Juan Manuel Olivares School of Music (Venezuela), gdje je radio s najcjenjenijim učiteljima. Osim što je pohađao napredne tečajeve klavira, također je pohađao i tečajeve teorije, kompozicije, povijesti glazbe i estetike te zbarsko dirigiranje.

Njegov rad zbarskog skladatelja donio mu je brojne nagrade, primjerice José Angel Montero Venezuelan National Competition Award 1967., 1983. i 1987. godine, International Day for Choral Singing competition (prva nagrada, Barcelona) te Oregon Bach Festival's

¹⁹ prema: www.arielramirez.com 27.1. 2014.

“Waging Peace through Singing” Composers Symposium 2002. godine. Često je bio pozivan kao gost predavač i dirigent te kao član komisija širom Amerike. Bio je podpredsjednik u International Federation of Choral Music (IFCM) te profesor zbornog dirigiranja na fakultetu.

Skladbe je pisao za glas i posebice za zbor, a u svim ostalim skladbama mogu se naći dionice za glas. Skladao je i aranžirao preko stotinu djela za solo glas i zbor, gdje je utjecaj folklora Latinske Amerike prisutan u jeziku, melodijama, ritmovima i koreografiji. Većina njegovih skladbi je prilično kompleksna te je uglavnom pisana za napredniji zbor, a također je pisao i za početničke zborove, kao i za dječje. Mnoga njegova djela uključuju i koreografju s namjerom da se na taj način prenosi poruka njegovih djela, a to uključuje i pljeskanje, uzdisanje, šaptanje, jecanje, mumljanje i vikanje.²⁰

5.3. HEITOR VILLA – LOBOS

Heitor Villa – Lobos (5. ožujka 1887. – 17. studenog 1959.) najpoznatiji je brazilski skladatelj dvadesetoga stoljeća. Postao je poznat po tome što je kombinirao suvremene europske tehnike skladanja s tradicionalnim elementima glazbe Brazila. Godine 1901. je Villa Lobos počeo svoja istraživanja glazbenog, stilskog izraza.

Njegov otac, Raul Villa – Lobos, imao je veliki utjecaj na njegov glazbeni život. Vodio ga je na opere i razne koncerte, gdje je zahtijevao od Heitora da imenuje instrumente, skladatelje i skladbe. Ispitivao ga je kada je koje djelo nastalo i gdje je nastalo. Također ga je naučio svirati klarinet i violončelo. Na taj način Heitor je naučio važnost discipline pri vježbanju, što je kasnije primjenio i na svome skladanju. Kasnije je naučio svirati gitaru i klavir, a nakon očeve rane smrti konačno se potpuno oslobodio.

Napisao je mnogo (preko 100) skladbi za različite izvodilačke sastave, glas i klavir, razne tipove zborova s orkestrom, djela za orkestar, gudačke kvartete, ali i razne druge kombinacije. Iako sam nije bio vješt pijanist, literatura koju je napisao vrlo je velika i značajna zbog svoga izraza i same tehnike. Skladbe za glas i zborove često je kombinirao s gitarskim sastavima, bilo komornim, bilo velikim gitatističkim sastavima. Teme njegovih vokalnih skladbi su uglavnom folklornog sadržaja i glazbeno i ritmički i tekstualno. Osim folklornih sadržaja u glazbi, pisao je i neka sakralna djela, kao što su Ave Marija i Ave Virgem. Neke od zbornih skladbi i skladbi za glas su O salutaris za zbor i klavir, Fado za

²⁰ <http://digital.library.unt.edu/ark:/67531/metadc3898/> 24.4.2015

glas i klavir, Choros NO.9 i NO.12 za zbor i različite instrumentalne sastave te nekoliko Ave Maria za glas i klavir (orgulje, gudače...).²¹

5.4. CARLOS CHAVEZ

Carlos Chavez je skladatelj rođen u Meksiku 1899. godine. Jedan je od najpoznatijih latinoameričkih skladatelja. Osim skladanja, bio je i dirigent te predavač. Tokom glazbenog školovanja učio je svirati klavir te se kasnije sam počeo učiti i baviti se kompozicijom. Za vrijeme njegova odrastanja dogodila se meksička revolucija koja je imala dosta velik utjecaj na njegovo formiranje skladateljskog mišljenja. Uglavnom je sam učio i sam se podučavao te je tako istraživao i analizirao brojne skladatelje i na taj je način sam naučio brojne skladateljske tehnike. Tada je počeo i eksperimentirati s glazbom. Glazbeno školovanje završio je u Nacionalnom konzervatoriju. Istraživao je indijansku kulturu i narodnu glazbu, što je u njegovim skladbama dovelo do raznih sinkopiranih ritmova, nepravilnih mjera te raznovrsnih i ukusnih orkestracija. To se posebno dobro vidi na njegovim vokalnim djelima, gdje se glazba i tekst međusobno oplemenjuju, a ritmovi daju raznolikost. Napisao je i nekoliko opera, koje za temu imaju priču ili događaje iz folkloru. No, ima i onih ozbiljnih, poput Antigone. Dirigirao je Orquestra Sinfonica de Mexico sve do 1949. godine te je vodio Instituto Nacional de Bellas Artes. Nakon toga svoje je vrijeme posvetio kompoziciji i skladanju. Skladao je brojna orkestralna djela, komorna djela, zbarska djela, balete te brojne klavirske komade. Uspješnost njegovih skladbi očituje se u brojnim nagradama s natjecanja u umjetničkoj glazbi.

5.5. ASTOR PIAZZOLLA

Rođen u Argentini 1921. godine, Astor Piazzolla postao je jedan od velikih skladatelja klasične glazbe. Najviše ga je fascinirao tango, što se očituje i u njegovim skladbama. Njegov rad postao je poznat tek posljednjih nekoliko desetljeća, a najviše je skladao za komorne sastave (u kojima u glavnom dominira harmonika ili coccertina) i solo instrumente te ponešto za zbor, više kao efekt u svojim instrumentalnim skladbama.

Roditelji su mu bili talijanski imigranti, koji su se selili iz grada u grad te su se na kraju peselili u New York da bi mladom Astoru pružili što više mogućnosti upoznavanja glazbe. Od

²¹ <https://www.scribd.com/doc/261940705/Heitor-Villa-Lobos> 25.4.2015.

svog oca upoznao je tango glazbu te je od njega dobio i svoju harmoniku. Tada je započelo i njegovo glazbeno školovanje. Već je tada pokazao sklonost skladanju i veliku zanesenost tangom. Nakon što je postao izuzetno dobar harmonikaš i prilično dobar klavirist, počeo je osnivati vlastite ansamble za koje je i skladao. Gotovo sve skladbe su mu bile u tango obliku i zbog toga je postajao sve popularniji te je započeo i glazbene turneje po svijetu.

Volio je vokalnu glazbu te je i u nju umetao argentinski tango ritam, koji je podizao samu pjesmu na višu razinu. Tekst mu je bio vrlo važan i u glavnom je bio na španjolskom. Volio je eksperimentirati s glazbom te je često miješao glazbene stilove i sastavljao neobične sastave, koje bi uključivale pjevača i ansambl. Mješao je, također, razne ritmove. Njegove pjesme postale su izuzetno popularne i to ne samo u Argentini, nego i izvan nje. Gdje god je putovao imao je koncerte gdje su se njegove pjesme često izvodile, a publika je bila njima oduševljena.

Sve veće turneje polako su počele sve više ugrožavati njegovo zdravlje. Što je postajao slaviji, to ga je zdravlje više izdavalo. Završio je na operaciji srca koja mu je omogućila da još svira i da ide i dalje na turneje, ali je na kraju ipak umro, 1992. godine u Buenos Airesu, ostavivši za sobom bogatu baštinu tango skladbi (vokalnih, instrumentalnih i komornih...).

5.6. CENOBIO PANIAGUA Y VAZQUEZ

Cenobio Paniagua Vázquez veliki je meksički skladatelj, rođen 30. listopada 1821. godine, a umro je 2. studenog 1882. godine. Bio je violinist u Meksičkoj gradskoj katedrali te ga se smatra ocem romantične opere u Latinskoj Americi. Svoje glazbeno obrazovanje počeo je stjecati na violini, a svirao je u katedralnom orkestru. Kasnije je napustio orkestar te nastavio učiti svirati, ali i počeo je učiti i kompoziciju i orkestraciju te je počeo i skladati. Preselio se u Ciudad de Mexico, a taj grad mu je pružio mnoge prilike, kao što su odlasci u kazališta i upoznavanja glazbe. Ondje je počeo učiti i istraživati različite metode skladanja i nacionalne glazbene idiome. Napisao je mnogo vokalnih djela, od kojih je mnogo sakralnog sadržaja: mnogo psalama, misa, moteta. Također je napisao i priručnik za glasovne vježbe. Počevši s pisanjem svoje prve opere, naišao je na poteškoću; nije mogao naći niti libreto niti nekoga tko bi bio voljan napisati jedan. Operu je kasnije napisao na talijanski libreto i napisao ju je u Meksiku, a veliki uspjeh te opere potaknuo ga je da krene s planovima za otvaranje akademije. Njegova druga opera, Pietro D'Avanoi praizvedena je 5. svibnja 1863. godine. Nakon lažne optužbe da je tu operu plagirao, koja je kasnije opovrgnuta, Cenobiov uspjeh je samo rastao. Nekoliko njegovih opera ostale su ili nedovršene ili su im izgubljeni neki

djelovi. Važnost njegove aktivnosti na području opere je iznimno velika i to ne samo zbog toga što je prvi skladatelj opere neovisnog Meksika, nego i zbog toga što je osnovao prvu *Compañía Mexicana de Opera* u kojoj se učio i tradicionalni, nacionalni i međunarodni repertoar. Kasnije se preselio na Kubu te se skrasio u Cordobi gdje je i umro.

5.7. PEDRO HUMBERTO ALLENDE

Jedan od najvažnijih čileanskih skladatelja bio je Pedro Humberto Allende. Rodio se u Santiagu, 29. srpnja 1885. godine, a umro je 1959. godine. S obzirom na to da je bio iz glazbene obitelji, njegovo glazbeno obrazovanje počelo je spontano i od prvoga dana pokazivao je sklonosti prema glazbi. Godine 1899. upisao se na Nacionalni glazbeni konzervatorij, gdje je studirao s mnogim istaknutim glazbenicima. Profesor violine postao je 1905., a tri godine kasnije i profesor harmonije i kompozicije. Godine 1920. stječe naziv profesora pjevanja. Veliki dio svoje akademske karijere proveo je kao predavač na istom fakultetu gdje je diplomirao, predavajući harmoniju i kompoziciju, a neki od njegovih učenika postali su vrlo popularni. Napisao je i nekoliko pedagoških knjiga, a jedna se posebno ističe; *Metodología para la enseñanza del canto escolar* ili *Vocal Teaching Methods for Pre-college* (Metode za nastavu škole pjevanja.). Pjevanje ga je jako zanimalo pa je zbog toga istraživao narodnu (vokalnu) glazbu Čilea. U svoje vokalne skladbe umetao je narodne elemente, ritmove, melodije pa i instrumente.

Humberto Allende bio je osnivač *Asociación Nacional de Compositores* (nacionalna udruga skladatelja) te je isto tako bio i predsjednik. Bio je vrlo aktivan u promoviranju ideja za reformaciju glazbenih aktivnosti i glazbenog obrazovanja. Sama čileanska vlada zamolila je Allendea da istraži probleme glazbenoga obrazovanja te je iz tog razloga mnogo putovao po Europi. Na svojim putovanjima upoznao se s novim stilovima; impresionizmom, ekspresionizmom i neoklasicizmom te je imao priliku i tamo držati neka svoja predavanja. Čak je i nekoliko njegovih djela bilo premijerno izvedeno upravo u Europi.

Allende je bio začetnik nacionalizma u Čileu zbog svoje sposobnosti uklapanja elemenata folklora u umjetničku glazbu. U početku se brojni akademici nisu slagali s njim, no na kraju su ga ipak prihvatili kao revolucionarnog skladatelja. Zbog svoje duge i plodonosne

karijere učitelja, skladatelja i istraživača, Allende je prvi glazbenik u Čileu koji je dobio Premio Nacional de Arte (nacionalnu nagradu za umjetnost) 1945. godine.²²

5.8. MELESIO MORALES

Rođen 4. prosinca 1839. godine, Melesio Morales jedan je od najvažnijih meksičkih skladatelja 19. stoljeća. Umro je u Ciudad de Mexico 12. svibnja 1908. godine. Već u ranoj dobi počeo je pokazivati veliki talent za glazbu i htio se njome baviti, no njegov otac nije dijelio njegove ambicije te ga je htio upisati na građevinski fakultet. Unatoč tome, Morales je skladao i već je oko 1850. godine napisao svoje prve valcere i prve skladbe za glas. Prema njegovim riječima, svoju prvu operu, *Romeo y Julieta*, skladao je već u 18. godini, a opera je premijerno prikazana 27. siječnja 1863. godine.

Za vrijeme svog studiranja u Europi utjecaj talijanskog opernog stila postaje sve veći. Bel canto ga je posebno zanimao te je tako počeo i skladati. Za njegovo skladanje vokalne glazbe karakteristične su duge glazbene fraze, vrlo lirске i harmonijski bogate, pjevne melodije. Njegova opera *Ildegonda* praižvedena je u Firenci i doživjela je veliki uspjeh pa se zbog toga izvodila nekoliko puta. Kada se vratio u Meksiko dočekan je kao glazbeni junak te je počeo pisati novinske članke s temama vezanim za glazbu. S obzirom na njegov pedagoški pristup glazbi, bio je pozvan na sudjelovanje u osnivanju glazbenoga konzervatorija. Ondje je proučavao harmoniju i kompoziciju. Nakon toga njegovo skladateljsko djelovanje kao da nema kraja, a uspjesi su se samo nizali.²³

5.9. JUAN DE ARUJO

Juan de Arujo rodio se 1646. godine u Španjolskoj, no unatoč tome, postao je poznat kao veliki skladatelj latinoameričkog stila. Pripada ranom baroku i pisao je u glavnom vokalne i zbarske skladbe. Iako je napisao mnogo skladbi, mnoge od njih nisu sačuvane.

²² Prema: <http://libres.uncg.edu/ir/uncg/f/umi-uncg-1647.pdf> - LEE, Y. I., D.M.A. *An Amalgam of Chilean Folk and Art Music: 12 Tonadas de carácter popular chileno by Pedro Humberto Allende*. (2008) Directed by Dr. Andrew Willis. 118 pp.

²³ Prema: <https://www.scribd.com/doc/256194349/Melesio-Morales-Composicion-Concurso> 1.7.2015.

<https://cdr.lib.unc.edu/indexablecontent/uuid:5b4e1c74-6231-4223-bb3d-6e25cfdd8a97> – ABSTRACT, Ochs, A. A., *Opera in Contention: Social Conflict in Late Nineteenth-Century Mexico City* (Under the direction of Dr. David García) 4.7.2015.

Kao dječaka, otac ga je poveo sa sobom na put u Južnu Ameriku i to u Peru. S dvadesetak godina počeo se glazbeno obrazovati, a u isto vrijeme počeo se obrazovati i za svećenika. U katedrali u Limi postao je dirigentom zbora te je, učivši i dalje, počeo skladati. Najviše je skladao vokalnu glazbu; za zbor. Skladbe su mu sakralnoga sadržaja te je pisao motete, mise, korale i psalme. No, to nisu bile tipične sakralne skladbe, spoj folklorne glazbe i liturgijskog teksta i ideje stvara zanimljive efekte. Kasnije je izbačen iz grada (od strane kraljevog zamjenika) jer je sudjelovao u studentskom pokretu protiv lokalne vlasti pa se preselio u Panamu te je tamo nastavio biti zborski dirigent (s obzirom na to da je do tada već bio proslavljeni glazbenik). U Panami je proglašen svećenikom te se vratio u Limu gdje su mu do tada očito zaboravili ranije počinjene nevolje. Sljedeće godine njegova života nisu poznate jer se vjerovatno selio na razne lokacije. Godine 1680. skrasio se u La Plata katedrali u Boliviji, a tamo je ostao sve do svoje smrti 1712. (no godina smrti nije sigurna te se negdje navodi i 1714. godina)

6. VOKALNA DJELA SKLADATELJA LATINSKE AMERIKE

Mnogo je skladatelja s područja Latinske Amerike pisalo vokalnu i vokalno-instrumentalnu glazbu. Neki od njih vrlo su poznati kao i njihova djela, a od nekih je ostao samo pisani trag bez imena; skladbe čiji se autori ne znaju ali se izvode. Mnogo tih skladbi je sakralnoga sadržaja jer je većina populacije kršćanske vjere. Glazbenici su bili dobri sluhisti pa se, kao od početaka, puno više pjevalo (dok se radilo, na misama, na raznim okupljanjima, a kasnije i u salonima i konačno u opernim kućama).

Iz vremena prije kolonizacije, prije dolaska Kolumba, nema zapisa glazbe, no zna se da je glazba imala ceremonijalnu ulogu te da se sviralo na raznim primitivnim instrumentima, kao što su udaraljke i razna primitivna puhačka glazbala. Otkrićem Amerike sve se mijenja. Dolaskom prvih misionara kreće pokrštavanje putem glazbe. Misionari su učili starosjedioce pjevati i svirati po uzoru na europske skladatelje, učili su ih polifone tehnike skladanja te kako izrađivati instrumente. Kada su starosjedioci naučili pisati note, počeli su i sami skladati i zapisivati svoje skladbe koje bi se potom i izvodile. S obzirom na to da su se mahom gradile i osnivale crkve, koje su potom osnivale svoje zborove i svoje ansamble, jasno je da su prva djela sakralna. Kako se radilo u glavnom o sakralnim djelima, većina skladbi izvodila se u crkvama na misnim obredima, a skladbe su bile u glavnom mise, korali, moteti (srednjovjekovnog stila, a kasnije i barokni stil). Uglavnom se radilo o skladbama za zbor ili za glas s ili bez pratnje. Gotovo svi skladatelji iz tog perioda su ostali anonimni. Kapelnik u meksičkoj katedrali čije skladbe ipak imaju ime skladatelja jest Francisco Lopez Capillas.

Skladba Hanacpachap Cussicuinin smatra se najstarijom pisanom skladbom koja je izdana u Limi 1631. godine. To je četveroglasna, polifona skladba koja se pjevala na procesijama i misama, a zanimljivost je ta da je cijela napisana na jeziku Inka (kečua) te kombinira katoličke tekstove s idejama Inka, govoreći o raju i paklu.

Početakom 18. stoljeća počela su se graditi prva kazališta i prve operne kuće u većim gradovima. Prva opera koja je izvedena u jednoj od opernih kuća je *La púrpura de la rosa* (crvenilo ruže) iz 1701. godine, skladatelja, Tomása Torrejóna y Velasca.

Nakon izgradnje prvih opernih kuća, opera se počela sve više izvoditi. U početku su se izvodile opere europskih skladatelja, a kasnije su sve više do izražaja počele dolaziti nacionalne opere s područja Latinske Amerike. Te opere počele su dobivati na značaju te su polako počele prelaziti granice Južne Amerike i postajale su sve uspješnije i u Europi i šire. Pišući opere, skladatelji Latinske Amerike umetali su elemente svog folklora (pa čak su i

čitave radnje znale biti bazirane na povijesti određene kulture) u glazbu te je tako popularnost opera bivala sve većom. Počeli su se osnivati i veliki simfonijski orkestri i veliki zborovi.

Ovdje su navedene najznačajnije vokalne skladbe skladatelja, koji su već bili spomenuti, ali i skladbe anonimnih autora te nekih skladatelja koji nisu bili spomenuti, a važno je navesti njihova djela.

Anonimni autori

- Accingite vos – za četveroglasni, mješoviti zbor;
- Alleluia, octavo tono – za četveroglasni, mješoviti zbor;
- Benedicamus Domino – za četveroglasni, mješoviti zbor;
- Alto mis gitanas – za troglasni zbor (sopran, alt, tenor) i sopran solo;
- Un gallego pastorico – za četveroglasni zbor (sopran 1, sopran 2, alt, tenor) i solo sopran;
- Magnificat – za četveroglasni, mješoviti zbor.

18. stoljeće u Brazilu

- Un monsieur y un estudiant – za četveroglasni zbor (sopran 1, sopran 2, alt, tenor) i solo;
- Moteto para prociassao – motet za četveroglasni mješoviti zbor.

Vrijeme kolonizacije u Peruu

- Cochaua a duo y a quatro – za četveroglasni ženski zbor;
- Incipit Oratorio Jeremiae Prophetiae – za zbor i orkestar;
- Missa de facistol – za zbor i orkestar.

Ariel Ramirez

- Navidad Nuestra – Božićna misa za mješoviti zbor, soliste i orkestar;
- Los Caudillos – ciklus pjesama za zbor, soliste i orkestar;
- Mujeres Argentinas – musical za ženski zbor, soliste i orkestar;
- Cantata Sudamericana – ciklus međusobno nezavisnih skladbi za glas i orkestar.

Mise

- Misa Luba – misa za soliste, zbor i orkestar;
- Misa Flamenca – misa za soliste, zbor i orkestar;
- Misa Criolla – misa za soliste, zbor i orkestar.

Heitor Villa – Lobos

- Os sedutores – solo pjesma za glas i klavir;
- Dime perche – solo pjesma za glas i klavir;
- Canto oriental – solo pjesma za glas i klavir;
- Japonesa – solo pjesma za glas i klavir;
- A virgem – solo pjesma za glas i klavir;
- Noite de luar – solo pjesma za glas i klavir;
- Miniaturas – ciklus od šest solo pjesama za glas i klavir;
- Louco – solo pjesma za glas i orkestar;
- Mal secreto – solo pjesma za glas i klavir;
- Floresta do Amazonas – ciklus simfonijskih pjesama za glas i orkestar;
- Elisa – za zbor i orkestar;
- Izaht – za zbor i orkestar;
- O salutaris – za četverglasni, mješoviti zbor i klavir;
- Agalaia – za glas i orkestar;
- Ave Maria – za glas, violončelo i orgulje;
- Ave Maria – za a capella zbor;
- Yerma – za glas, četverglasni, mješoviti zbor i klavir;
- Motivator gregos – za ženski zbor, flautu i gitaru;
- Missa São Sebastião – misa za troglasni zbor a capella.

Alberto Grau

- Fecit potentiam – za mješoviti zbor a capella;
- The earth is tired – za mješoviti zbor a capella;
- Magnificat Gloria – za mješoviti zbor a capella;
- Opereta ecologica – u četiri čina.

Jose Antonio Abreu

- Madrigal – za četveroglasni, mješoviti zbor.

Carlos Chavez

- A, Fredome! – za četveroglasni, mješoviti zbor;
- Arbolucu, te sequeste – narodni napjev za četveroglasni, mješoviti zbor;
- Canto a la tierra – za zbor i puhače;
- Four nocturnes – minijature za sopran i alt;
- La paloma azul – za četveroglasni, mješoviti zbor i orkestar;
- Tragedia de Esquillo – za četveroglasni, mješoviti zbor i solo alt, tenor, bariton i bas;
- Panfilo and Lauretta – opera u 3 čina;
- Musique d'accompagnement , Antígona, - opera.

Cenobio Paniagua Vázquez

- Misa;
- Misa solemne;
- Requiem – za mješoviti zbor;
- Responsorio;
- Siete palabras – kantata za zbor;
- Tedeum;
- Tobias – oratorij za zbor;
- Catalica de Guisa – opera;
- Pietro d'Avanoi – opera;
- El paria – opera;
- Clementina – opera;
- Pastorales – opera.

Melesio Morales

Opere:

- Romeo y Julieta;
- Ildegonda;

- Gino Corsini;
- Cleopatra;
- Anita;
- Carlo Magno;
- La tempestad – izgubljena, znanstvenici tvrde da je moguće da je negdje u Italiji;
- El Judio Errante – također izgubljena sa sličnom pretpostavkom;
- Silvia – izgubljena, sa sličnom pretpostavkom;
- Claudia – nedovršena;
- Asuero – nedovršena.

Djela za zbor i orkestar:

- Las siete palabras de Cristo – oratorij za zbor i orkestar;
- Misa para solistas – misa za zbor, soliste i orkestar;
- Dios Salve a la Patria – kantata za dječji zbor i orkestar.

Luiz Alves Pinzo, skladatelj, pedagog, kapelnik (1719. – 1789.):

Djela za zbor:

- Mandatum – motet za zbor;
- Miserere – motet za zbor;
- 7 moteta – za zbor;
- Salve Regina – za troglasni mješoviti zbor;
- Te Deum – barokni motet za četveroglasni zbor, orkestar i basso continuo.

Jose Bernardo Alzedo (1798. – 1878.)

Bio je kapelnik u katedrali u Santiagu, napisao je prvu glazbenu teoriju (Filosofia Elemento De Musica) te je pisao u romantičnom stilu.

- Miserere – za zbor, orkestar i soliste;
- Himno Ave Maria – himna za zbor;
- Himno Ave Maris Stella – himna za zbor;
- Himno de Pentecost – himna za zbor;
- Himno nacional – nacionalna himna;
- Misa in Re mayor – misa za zbor;

- Volad Amores, volad – pjesma za glas i pratnju;
- Tantum ergo – za zbor;
- Pasion para el Domingo de Ramos – pasija za zbor.

Juan de Arujo (1646. – 1714.)

- A, de la region de luces! – za troglasni zbor i orkestar;
- A Recoger Pasiones Inhumanas – za zbor i orkestar;
- A, del tiempo! – za zbor i orkestar;
- Al Llanto mas tierno – za zbor a capella;
- Aqui, aqui valentones – za četveroglasni mješoviti zbor;
- Ay, andar! – barokna pjesma za mješoviti zbor i pratnju;
- Dime amor – za zbor i orkestar;
- Dixit Dominus – za 11 glasova i orkestar;
- En el muy gran Padre Ignacio – za zbor a capella;
- Fuego de amor! – pjesma za zbor i orkestar;
- Kyrie, Pater exaude nos – menuet za zbor i orkestar;
- Magnificat – za zbor.

Glazba za glas i pratnju:

- Ah de la Obscura, funesta Prision – pjesma za glas i pratnju;
- Al Sentido Confuso – pjesma za glas i pratnju;
- Atencion a la Fraga Amorosa – za glas i pratnju;
- Avecillas sonosas que cantais al sol – za solo glas i pratnju;
- Dios de amor – za soliste i orkestar;
- Hola, Hala, Que Vienen Gitanas – za glas i pratnju;
- Nueva Guerra De – za glas i orkestar;
- Que dulce, que Horrible Estuendo – za glas i orkestar;
- Si el amor se quedare dormindo – za četiri glasa i basso continuo;
- Veni Sponsa Christi – sakralna skladba za glas i pratnju.

Francisco Lopez Capillas (1615. – 1674.)

Bio je orguljaš i kapelnik u katedrali u Meksiku te je bio najbolje plaćeni glazbenik u svoje vrijeme.

- Misa de batalla – barokna misa za mješoviti zbor;
- Alleluia! Dic nobis Maria – liturgijska pjesma za zbor i orgulje;
- Alleluia – liturgijska pjesma za zbor i orgulje;
- Gloria laus et honor – liturgijska pjesma za zbor i orgulje na gregorijanski koral;
- Magnificat primi toni – za zbor;
- Magnificat secondo toni – za zbor;
- Misa super – za zbor;
- Dic nobis, Maria – za zbor.

Pedro Humberto Allende (1885. – 1959.)

- Ave Maria – za sopran i klavir;
- Se bueno – za zbor a capella;
- Felicidad – za zbor;
- Canto funebre – za mješoviti zbor;
- Coro a tre voces iguales – za zbor;
- Tres tonadas – zbirka od 3 pjesme za mješoviti zbor;
- Serranilla – ta četveroglasni mješovitii zbor;
- Saludo a Chile – za muški zbor;
- Primavera – za dvoglasni zbor;
- A ti – pjesma za glas i pratnju;
- Paisaje Chileno – za mješoviti zbor i orkestar;
- Mensajero de Dios – za 4 glasa i pratnju;
- Primavera vals – za mješoviti zbor.

Astor Piazzolla (1921. – 1992.)

Skladbe za glas:

- Balada para un loco – tango za glas i pratnju;

- Chiquilin de Bachin – za glas i orkestar;
- Jacinto chiclana – za glas i pratnju;
- La bicicleta blanca – za glas i orkestar;
- La misma Pena – za glas i orkestar;
- La ultima grela – za glas i pratnju;
- Los pajaros perdidos – tango za glas i orkestar;
- Se potessi ancora – za glas i klavir;
- Balada para mi muerte – tango skladba za glas i pratnju;
- Se potessi ancora – za glas i klavir;
- Vuelvo al Sur – za glas i orkestar;
- El titere – za glas i klavir;
- Maria de Buenos Aires – opereta.²⁴

²⁴ prema: Tiemstra, S. S.; *The Coral Music Of Latin America, A Guide to Compositions and Research*

7. POZNATI SOLO PJEVAČI

7. 1. Bidu Sayao

Velika brazilska sopranistica Bidu Sayao rodila se 11. svibnja 1902. godine, a umrla je 13. ožujka 1999. godine. Bila je vodeći glas Metropolitanske Opere u New Yorku.

Rodila se u Rio de Janeiru u vrlo kulturnoj obitelji. Otac joj je rano umro, a majka se borila da svojoj kćeri omogući pjevačku karijeru. Sa samo 18. godina, vrlo darovita i talentirana Bidu je zapjevala po prvi puta u operi. Taj fantastični nastup donio joj je priliku da se nastavi školovati kod tada poznatih pjevača. Za vrijeme svoga učenja, puno je putovala. Nastupala je u brojnim državama svijeta. Koliko je bila kvalitetna pjevačica (sopranistica), pokazuje to da je postala jedna od vodećih lirskih koloraturnih soprana u Europi. Bila je omiljena pjevačica skladatelja Heitora Villa – Lobosa te je imala priliku biti njegova umjetnička partnerica. S njim je snimila brojne njegove kompozicije, a njihovo prijateljstvo i partnerstvo trajalo je dugi niz godina. Nakon 1965. godine povlači se u mirniji život te se i vraća natrag u Brazil gdje i umire.

Za vrijeme dok je Bidu ordastala i dok se školovala za pjevačicu vlada u Brazilu nije bila blagonaklona pjevačima u usponu, iako su Brazilci sami jako voljeli operu. Nju je to boljelo te je uvijek sa sjetom govorila o manjku poticanja. Kada se zadnji puta vratila u Brazil u njeno ime organizirali su Bidu Sayão International Vocal Competition, upravo zato da se promoviraju mladi Brazilski operni talenti. Njen portret je obješen u Metropolitan Opera House u New Yorku

7. 2. RENATO ZANELLI

Renato Zaneli rodio se 1. travnja 1892. i umro je 25. ožujka 1935. godine. Ovaj čileanski pjevač bio je operni bariton i tenor i uglavnom je pjevao herojske uloge. Istakao se u ulogama Verdijevih opera.

Svoju slavu je stekao na velikim baritonskim ulogama i zbog toga počeo je pjevati u Metropolitan Operi u New Yorku. No, tamo nije dugo ostao, odlučio je otputovati u Italiju na daljnje školovanje. Ondje je pjevao tenorske uloge te su njegovi uspjesi kao pjevača tenora rasli. Ubrzo je postao pjevač u Royal Opera House u Londonu i najveća uloga mu je bila Otello. Zaneli je imao izuzetan glas, kojime je postigao podjednake uspjehe i kao tenor i kao bariton. Na žalost je umro od raka.

7. 3. Chalía Herrera

Rodila se na Kubi 1864 godine i bila je velika kubanska sopranistica. Snimila je mnoge skladbe i prva je Kubanska pjevačica koja je bila snimljena. Snimala je i izvan Kube. Većinu svoje karijere provela je na Kubi, ali pjevala je i u drugim zemljama.

Pjevanje je učila kod Angela Massaneta, a kasnije je preselila u New York kako bi usavršila svoje operno pjevanje u Opera and Oratorio školi Elilia Agramontea. Kasnije je počela učiti violinu. Umrula je na Kubi 1948. godine.

7. 4. JOSE MOJICA

Franjevački fratar, Jose Mojica rodio se 1896. godine te je bio tenor i glumac.

Otac mu je rano umro te je živio s majkom na plantažama kave i šećerne trske te se kasnije s njom preselio u Meksiko. Ondje se upisao na akademiju San Carla. Kasnije je počeo ići na privatne lekcije pjevanja u National Conservatory of Music of Mexico. Također je počeo učiti i glumu. Naučio je svirati gitaru te je svirao narodne pjesme. Vrlo skoro počeo je pjevati u Teatro Arbeu, gdje se proslavio u operi Seviljski brijač, a kasnije i u Otellu. Pjevao je i u Metropolitan Opera House te je tamo pokazao impresivne vokalne sposobnosti. Pjevao je i u Meksičkoj Ambasadi u Berlinu te također u Italiji i Egiptu. Ubrzo je osjetio božanski poziv te se okrenuo vjeri napustio svoju pjevačku i glumačku karijeru da bi postao franjevački fratar.

Ubrzo je potpuno oglušio i vrlo se razbolio te je umro u samostanu u Limi 1974. godine.

7. 5. REGINA PACINI

Bila je veliki lirski sopran i prva dama Argentine, a rodila se 1871. godine u Portugalu.

Otac joj je bio poznati talijanski bariton Pietro Andrea Giorgi – Pacini te je zbog toga bila pod velikim utjecajem talijanskog bel canta. Regina se školovala u Parizu kod Mathilde Marchesi i u Lisbounu je debatirala te tamo nastavila pjevati. Ondje je bila izuzetno uspješna te je putovala po Europi. Godine 1899. svoj uspješan prvi nastup odradila je u Teatro Solis u Buenos Airesute i tamo je upoznala budućeg argentinskog predsjednika. Nastavila je pjevati

po brojnim kazalištima i opernim kućama. Pred kraj karijere sa svojim suprugom osnovala je Casa del Teatro u Buenos Airesu. Umrula je 1965. godine.

8. ZAKLJUČAK

Prikaz vokalne glazbe Latinske Amerike je rad koji je obuhvatio područje umjetničke vokalne glazbe Latinske Amerike. Smisao ovoga rada bio je prikazati razvoj vokalne glazbe zanimljivog i egzotičnog geografskog i kulturološkog područja. U radu se daje opći prikaz karakteristika glazbe latinske amerike kao što je raznolikost ritma (nastalog pod utjecajem afričkih ritmova), narodne melodije i plesni karakter.

Razvoj glazbe u Latinskoj Americi krenuo je nakon otkrića Amerike. Prije dolaska Kolumba, glazba je bila jednostavna, ali bila je i glavna sastavnica mnogih ceremonija. Dokumentata o tom periodu ima malo, a mogu se naći u nekim putopisima i ponekim crkvenim dokumentima. Instrumenti su bili primitivni i mogli su svirati po samo nekoliko tonova te su bitnu ulogu imali bubnjevi. Vrijeme kolonizacije donosi promjene u glazbu. Domicilno stanovništvo bilo je pokrštavano te su ih misionari glazbeno opismenjivali. To je dovelo do skladanja novih i raznih, uglavnom sakralnih, skladbi. Kasnije su se skladale i barokne i klasicističke skladbe te su se počele pisati i prve opere. Prva opera je opera skladatelja Tomása Torrejóna y Velasca, a nosi ime *La púrpura de la rosa* (crvenilo ruže) iz 1701. godine.

Latinska Amerika nema jedinstvenog teritorija te je teško reći koja se država ondje više istakla, ali bilo je važno navesti karakteristike nekih od njih. Navedene su Argentina, Brazil, Čile, Kuba, Meksiko, Peru i Venezuela. U svima se glazba počela razvijati nakon dolaska misionara. Glazba se prvo razvijala u crkvama, osnivali su se zborovi i orkestri, a skladatelji su sve više težili skladanjem u nacionalnom stilu. Istraživali su narodnu glazbu svoje domovine i tako se profilirali. Prve vokalne i zbarske skladbe bile su sakralne i po uzoru na europske skladatelje, ali kasnije one postaju lepršave, ritmične, u narodnom duhu. Čest sinkopirani ritam daje im na neobičnosti i osebnosti, a takva glazba vrlo je popularna, poznata i omiljena. Kao takva lako se pamti i često se nalazi i ostaje na slušnom repertoaru.

Skladatelja ima mnogo, neki su ostali anonimni, a neki su danas globalno poznati. Mnogo ih je pisalo vokalne skladbe te su neki samo s vokalnom glazbom postali popularni. Ariel Ramirez, Alberto Grau, Carlos Chavez, Astor Piazzolla, Melesio Morales samo su neki od skladatelja, koji su poznati u cijelom svijetu, a skladali su vokalne vrste od misa do opera, od solističkih do zbarskih skladbi.

Tokom povijesti Latinske Amerike napisan je velik broj vokalnih i zbarskih skladbi te su neke i ovdje prikazane. Lista bi u svojoj sveobuhvatnosti bila toliko duga da ne bi stala na stranice ovoga rada. Prikazana su najvažnija djela koja su sakralna u formama misa, moteta,

psalama, ali i ona djela koja su svjetovna te barokne, klasične, romantične solo pjesme i opere. Te skladbe izvodili su brojni latinoamerički solo pjevači, a neki od njih su Bydu Sarajo, Jose Mojica, Regina Pacini i drugi.

Vokalna glazba Latinske Amerike važan je dio kulture. To je glazba koja je specifična i vrlo prepoznatljiva. Glazba koja je rado prihvaćena od publike i rado se sluša. Koncerti ove glazbe vrlo su posjećeni, a publika ju s oduševljenjem prati. Ova glazba važna je globalna kulturna baština te je za preporuku svakom glazbeniku da o njoj uči, da ju se izvodi i čuva.

LITERATURA

Muzička enciklopedija 1, A – Goz, Zagreb, 1971, Jugoslavenski leksikografski zavod; Argentina

Muzička enciklopedija 1, A – Goz, Zagreb, 1971, Jugoslavenski leksikografski zavod; Brazil

Muzička enciklopedija 1, A – Goz, Zagreb, 1971, Jugoslavenski leksikografski zavod; Čile

Muzička enciklopedija 2, Gr – Op, Zagreb, 1974, Jugoslavenski leksikografski zavod; Kuba

Henderson, James D.; Delpar, H.; Brungardt, Maurice P. (2000) *A reference guide to Latin American history*; Library of Congress Cataloging – in – Publication Data

Veliki riječnik stranih riječi, izraza i kratica; Zora, Zagreb 1964.

Hrvatski opći leksikon; leksikografski zavod Miroslav Krleža; Zagreb 1996

Internetske stranice:

<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=35570> 24. 4. 2015.

<http://www.thomasn.sverige.net/LAMusicStyles.html> 24.4.2015.

<https://www.scribd.com/doc/140343644/60199450-Encyclopedia-of-Latin-America> 21.5.2015.

<https://www.scribd.com/doc/185409325/Music-of-Latin-America> 25.5.2015.

<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=3683> 22.3.2015

<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=9346> 21.3.2015.

<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=13389> 25.3.2015.

<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=34372> 27.3.2015.

<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=39962> 20.3.2015.

<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=64260> 7.4.2015.

<https://elsistemausa.org/el-sistema-in-venezuela.htm> 31.5.2015

<http://digital.library.unt.edu/ark:/67531/metadc3898/> 24.4.2015.

<https://www.scribd.com/doc/261940705/Heitor-Villa-Lobos> 25.4.2015.

<http://metrolatinousa.com/2008/11/01/es-considerado-cenobio-paniagua-padre-de-la-operaromantica-en-mexico-2/> 1.7.2015.

<http://www.allmusic.com/artist/juan-de-araujo-mn0001629770/compositions> 2.7.2015.

<https://www.scribd.com/doc/137137164/Latin-American-Music-pdf> 24.4.2015.

<http://www.britannica.com/art/Latin-American-music> 1. 7. 2015.